

Warszawa, dnia 7 października 2010 r.

RPO-654523-VII-7020/11006.4/10/JJ

I n f o r m a c j a
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Strzelnie
(wyciąg)

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 15 września 2010 r., do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Strzelnie (zwanego dalej MOW, Ośrodkiem lub placówką) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich. W wizytacji wziął również udział, w charakterze eksperta, psycholog kliniczny. Wnioski z ekspertyzy psychologicznej zostały zawarte w treści niniejszej Informacji.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania wychowanków umieszczonych w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym, dokonując oceny pod względem ochrony nieletnich przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę na temat funkcjonowania placówki z Dyrektorem MOW;
- dokonano oglądu terenu placówki oraz pomieszczeń użytkowanych przez wychowanków, w tym: pokoi mieszkalnych, klas lekcyjnych, siłowni, biblioteki, sali komputerowej, świetlic, sanitariatów, kuchni i stołówki;

- przeprowadzono rozmowy w grupach ze wszystkimi wychowankami. Dodatkowo, w oparciu o przygotowany wcześniej kwestionariusz przeprowadzono na osobności rozmowy z 8 losowo wybranymi nieletnimi, którzy przebywali w Ośrodku;
- zapoznano się z następującą dokumentacją placówki: dziennikiem zajęć wychowawczych, księgą ewidencji wychowanków, rejestrem wypadków uczniów, wybranymi losowo aktami wychowanków Ośrodka, indywidualnymi programami resocjalizacji oraz z protokołami kontroli sanitarnych przeprowadzonych w dniach: 19 lutego i 10 grudnia 2009 r. przez Państwową Inspekcję Sanitarną w Mogilnie.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Dyrektorowi Ośrodka oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Statut i Regulamin wewnętrzny Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Strzelnie, rejestr wydarzeń nadzwyczajnych, Procedury postępowania w sytuacjach kryzysowych, Strefy punktowej oceny zachowania wychowanków MOW w Strzelnie, sprawozdanie z kontroli przeprowadzonej przez Sędziego Sądu Rejonowego w Mogilnie z dnia 17 grudnia 2009 r., protokół kontroli placówki z dnia 31 sierpnia 2010 r. przeprowadzonej przez wizytatora Kujawsko-Pomorskiego Kuratorium Oświaty.

2. Ogólna charakterystyka placówki.

Ośrodek jest placówką publiczną przeznaczoną dla chłopców niedostosowanych społecznie, z normą intelektualną, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i resocjalizacji.

Placówka przeznaczona jest dla 52 nieletnich. W dniu wizytacji obecnych było 25 podopiecznych, jeden chłopiec przebywał na ucieczce, zaś siedmiu na niepowrotach z przepustki, urlopu lub zwolnienia lekarskiego. Ponadto, 14 chłopców, którzy otrzymali wskazania o umieszczeniu z Centralnego Systemu Kierowania Nieletnich i widnieją w ewidencji placówki, nie zostało jeszcze do niej doprowadzonych.

Ośrodek zatrudnia 14 wychowawców, 13 nauczycieli przedmiotowych, psychologa i pedagoga, w różnym wymiarze godzin. Większość kadry legitymuje się studiami podyplomowymi z zakresu resocjalizacji, dwóch pracowników ukończyło pedagogikę opiekuńczo-wychowawczą oraz kurs terapii pedagogicznej. Podstawową formą organizacyjną w Ośrodku jest grupa wychowawcza, która liczy od 8 do 12 osób. Grupą opiekuje się co najmniej 2 wychowawców kierujących indywidualnym procesem resocjalizacyjnym poszczególnych podopiecznych.

MOW jest regularnie wizytowany przez organy uprawnione. Sprawozdania z ostatnio przeprowadzonych wizytacji sędziego wizytatora oraz wizytatora Kujawsko-Pomorskiego Kuratorium Oświaty nie zawierają zaleceń pokontrolnych.

3. Warunki bytowe.

Ośrodek mieści się w 2-kondygnacyjnym, częściowo podpiwniczonym budynku, który przeznaczony jest wyłącznie na jego potrzeby. Położony jest on na terenie Zespołu Szkół Zawodowych.

W podpiwniczeniu budynku znajduje się kuchnia i stołówka, zmywalnia naczyń, magazyn żywnościowy i magazyn chemiczny. Pomieszczenia te wyposażone są zgodnie z normami HACCP. Zachowana jest w nich czystość i zasady higieny. W ubiegłym roku przeprowadzono w nich generalny remont. W kuchni znajduje się lodówka z próbkami z wydawanych wychowankom posiłków, do której dostęp posiada tylko osoba upoważniona (kucharka). W tej części budynku znajduje się również pralnia oraz pomieszczenia socjalne i warsztaty konserwatorów.

Pierwsze piętro w całości zaadoptowane zostało na internat wychowanków. Znajdują się w nim m.in.: pokoje mieszkalne, pokój wychowawców, świetlice i sanitariaty. Sypialnie wychowanków są przestronne i widne, wyposażone w łóżka, stół, krzesła oraz szafy do przechowywania rzeczy osobistych. Stan pokoi wychowanków jest zróżnicowany. W większości są one urządzone estetycznie i przyjaźnie, znajdują się w nich kwiaty, zdjęcia, plakaty. Jednakże w niektórych pokojach sprzęt jest mocno wyeksploatowany, ściany wymagają odnowienia, brakuje firan w oknach, włączniki do światła są niezabezpieczone. Zdaniem osób wizytujących pokoje te wymagają wykonania niezbędnych prac naprawczych.

Ponadto, estetykę tych pomieszczeń poprawiłoby również udekorowanie ich z myślą o przebywających tam chłopcach. Podobna sugestia dotyczy wyglądu korytarzy. Stworzenie w internacie przyjemniejszej atmosfery możliwe byłoby np. poprzez zawieszenie na ścianach korytarzy tablic lub „gazetek”, na których można zamieścić informacje dotyczące funkcjonowania placówki, adresy instytucji, do których wychowankowie mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw, w tym Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, sędziów rodzinnych.

Pokój wychowawców usytuowany jest na początku korytarza, co umożliwia dobrą obserwację pomieszczeń wszystkich grup wychowawczych. W pobliżu tego pokoju znajduje się depozyt z zamykanymi na klucz szafkami wychowanków, w których mogą pozostawiać cenne rzeczy.

Do dyspozycji podopiecznych przeznaczono również dwie świetlice, w których odbywają się zajęcia pozaszkolne. Pomieszczenia te są przyjemnie udekorowane, wyposażone w pomoce dydaktyczne, sprzęt RTV. Jedna świetlica, w całości odnowiona, zawiera aneks kuchenny, w którym wychowankowie samodzielnie mogą przygotowywać posiłki lub ciasta. W tym pomieszczeniu odbywają się również odwiedziny wychowanków przez rodziców i osoby spoza Ośrodka.

Na terenie internatu znajduje się przestronna łazienka. W jej skład wchodzi: umywalki, natryski, odgrodzone i zamykane drzwiami toalety oraz pisuary. Pysznice oddzielone są ściankami, jednakże w dniu wizytacji, brakowało w nich zasłon, które umożliwiłyby kąpiel w warunkach zapewniających poczucie intymności. Natomiast w drzwiach do toalet brakowało klamek. W dniu wizytacji stan i wygląd sanitariatów nie budził innych zastrzeżeń.

Nieletni mają również możliwość korzystania z biblioteki. Jest to niewielkie pomieszczenie z regałami, na których umieszczone są głównie podręczniki szkolne i lektury. W tym pokoju odbywają się również indywidualne spotkania podopiecznych z psychologiem.

W protokołach kontroli sanitarnych przeprowadzonych w dniach: 19 lutego i 10 grudnia 2009 r. przez Państwową Inspekcję Sanitarną w Mogilnie nie stwierdzono uchybień.

Wychowankowie, zapytani o warunki bytowe panujące w placówce, wskazywali głównie na problemy takie jak: niska temperatura w pomieszczeniach internatu i szkoły, często zdarzające się przerwy w dostępie do ciepłej wody, brak mydła, papieru toaletowego i środków czystości. Zarzuty w zakresie otrzymywanego wyżywienia najczęściej dotyczyły małych porcji posiłków, którymi nie można się najeść do syta. Ponadto chłopcy wskazywali, że jedzenie jest niesmaczne, brakuje owoców i warzyw, a kucharki nie są ubrane w czepki kucharskie, podczas gotowania i wydawania posiłków.

4. Stan przestrzegania praw.

4.1 Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne.

Jak wynika z informacji zawartych w ekspertyzie psychologa, w Ośrodku zatrudnionych jest 2 specjalistów, którzy realizują zadania z zakresu oddziaływań terapeutycznych i resocjalizacyjnych oraz sprawują opiekę psychologiczno-pedagogiczną nad wychowankami: psycholog (1/2 etatu), dodatkowo zatrudniony w wymiarze 3 godzin tygodniowo jako nauczyciel socjoterapii w gimnazjum oraz pedagog (1/2 etatu), dodatkowo zatrudniony na stanowisku wychowawcy (1/2 etatu).

Do swojej dyspozycji mają schludnie urządzone pokój, który zapewnia możliwość przeprowadzania niekrępujących konsultacji z wychowankiem. Niestety, ani w gabinecie ani w żadnym innym widocznym miejscu na terenie placówki nie ma materiałów edukacyjno-informacyjnych w postaci ulotek, broszur, tablic lub gablot. Zapytana o tą kwestię pedagog stwierdziła, że wychowanek może przyjść porozmawiać i zawsze uzyska odpowiedź na nurtujące go pytania. Zważywszy na fakt, iż osoby przebywające w placówce mają szereg poważnych deficytów w obszarze procesów myślowych, percepcji, uwagi i

koncentracji, brak dodatkowych, czytelnych i łatwodostępnych źródeł informacji wydaje się być poważnym niedopatrzeniem.

Z dokumentów udostępnionych w trakcie wizytacji wynika, iż pomoc psychologiczna świadczona wychowankom głównie ma charakter indywidualny. Każdy nowo przyjęty chłopiec winien otoczony być opieką psychologa, który ma za zadanie w ciągu pierwszych 2 dni przeprowadzić z nim rozmowę wstępną na temat skierowania do placówki, obecnej sytuacji życiowej oraz stanu psychicznego. Jednakże w trakcie przeprowadzania rozmów indywidualnych z nieletnimi uzyskano informacje, że jeden z respondentów przebywający w Ośrodku od 2 tygodni, nie odbył rozmowy z psychologiem lub pedagogiem.

Jak wynika z dokumentacji, drugi nurt działań psychologa obejmuje systematyczne spotkania grupowe formalne i nieformalne. Tematyka spotkań grupowych zawiera elementy socjoterapeutyczne i psychoedukacyjne. Mimo powyższego, sprawozdanie z pracy psychologa w roku szkolnym 2009/2010 i 2010/2011, dostarczone przedstawicielom RPO jest lakoniczną, dwustronicową notatką, w której brakuje podstawowych danych na temat realizowanych zadań. Ogólnikowo określony zarys tematyki spotkań grupowych bez podania tytułu, celu, adresatów programu, liczby uczestników i czasu trwania nie daje czytelnego obrazu działalności psychologa w Ośrodku.

W placówce od 2007 roku jest realizowany „Program Profilaktyczny Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego im. Św. Jana Bosko w Strzelnie” opracowany przez psychologa, pedagoga i wychowawców. W ramach realizacji programu Ośrodek w ciągu całego roku organizuje szereg różnorodnych aktywności według wcześniej rozpisanego harmonogramu i są to m.in.: warsztaty profilaktyczne, cykliczne plenerowe imprezy związane z tematyką uzależnień, promowanie pozytywnych postaw poprzez aktywny udział w zajęciach sportowych, uroczystościach kościelnych oraz państwowych, wycieczki do kin, muzeów oraz ciekawych miejsc, w tym także rajdy piesze i rowerowe szlakami turystycznymi. Zarówno z rozmów z kadrami, jak i wychowankami wynika, że placówka ma stosunkowo dobrze rozwinięty obszar działań związany z szeroko rozumianą aktywnością sportową: prozdrowotną i proekologiczną.

Jednakże sytuacja zastana w Ośrodku podczas niezapowiedzianej wizytacji (brak dokumentacji lub jej pobieżne prowadzenie) stawia pod znakiem zapytania rzetelność realizacji wyznaczonych programów oraz statutowych zadań placówki. Niestety, stan psychiczny wychowanków, z którymi przeprowadzono rozmowy, w dużej mierze nie odzwierciedla skuteczności oddziaływań prowadzonych w Ośrodku. Ponadto, większość wychowanków nie potrafiło wskazać dodatkowych zajęć organizowanych w placówce, poza zajęciami sportowymi i kółkiem informatycznym. W ocenie przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich warto uzupełnić ofertę Ośrodka zajęciami terapeutycznymi oraz kołami zainteresowań.

4.2. Prawo do nauki

Wszyscy wychowankowie realizują obowiązek szkolny. Jeden nieletni jest uczniem Zasadniczej Szkoły Zawodowej, pozostali objęci są nauką szkolną w Gimnazjum Ośrodka. Nieletni, z którymi rozmawiano, wysoko ocenili pracę nauczycieli wskazując, iż zawsze mogą liczyć na ich pomoc w odrabianiu lekcji i nadrabianiu zaległości.

Na potrzeby prowadzenia zajęć szkolnych w gimnazjum utworzono na parterze 3 sale lekcyjne. Każda z nich jest estetycznie urządzona, wyposażona w nowe ławki szkolne i sprzęt dydaktyczny. Ponadto, do dyspozycji wychowanków pozostaje również pracownia komputerowa, wyposażona w nowoczesny sprzęt. Komputery posiadają dostęp do Internetu oraz oprogramowanie zabezpieczające uczniów przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju.

4.3. Opieka medyczna.

Opiekę medyczną wychowankom Ośrodka zapewniają lekarze pracujący w miejscowej przychodni, a także pielęgniarka, która jest do dyspozycji placówki dwa razy w tygodniu. W sytuacjach nagłych, do MOW wzywane jest pogotowie ratunkowe. Wychowankowie wymagający opieki psychiatrycznej konsultowani są w Wojewódzkiej Poradni Zdrowia Psychicznego w Bydgoszczy. W razie potrzeby zapewnienia nieletniemu opieki dentystycznej Ośrodek organizuje również

konsultacje stomatologiczne. Z informacji uzyskanych od wychowanków Ośrodka wynika jednak, że mają oni ograniczony dostęp do lekarza i stomatologa. Mimo zgłaszanych dolegliwości nie są doprowadzani do poradni na badania. W dniu wizytacji część wychowanków była przeziębiona. Analizując zeszyt przyjęć lekarskich wizytujący ustalili, iż nie udzielono im fachowej pomocy lekarskiej. Jeden z respondentów wskazał, że po tym jak poinformował wychowawcę o przeziębieniu otrzymał od niego chusteczki higieniczne i witaminy. Ponadto, wychowankowie nie są doprowadzani na profilaktyczne badanie zębów. Dyrektor placówki wskazał na trudności związane z pozyskaniem dla chłopców stałej opieki stomatologicznej. W ocenie przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich wszelkie zgłoszenia podopiecznych o pogorszonym stanie zdrowia należy traktować z powagą i zapewnić im niezbędną opiekę lekarską i stomatologiczną, również w zakresie profilaktyki.

4.4. Prawo do informacji

Organizację i funkcjonowanie placówki określa Regulamin wewnętrzny oraz Statut Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Strzelnie (zwany dalej Statutem), z którymi wychowanek zostaje zapoznany niezwłocznie po przyjęciu do placówki. Jednakże podczas indywidualnych rozmów z chłopcami spostrzeżono, że większość z nich ma jedynie ogólnikową i powierzchowną wiedzę na temat praw i obowiązków w Ośrodku. Nie są zorientowani, gdzie mogą zapoznać się ze Statutem Ośrodka i Regulaminem. W ocenie pracowników Biura RPO, świadomość i wiedza wychowanków na temat ich praw może zostać poprawiona np. poprzez przeprowadzenie zajęć lub warsztatów w tym zakresie. Można również zaproponować wspólne tworzenie z pracownikami i podopiecznymi tablic i gablot o tematyce praw i obowiązków wychowanków. Tego typu zajęcia są działaniem mającym również walory edukacyjne oraz integrujące wychowanków z kadrą.

4.5. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

Z informacji uzyskanej od Dyrektora Ośrodka wynika, iż w każdą niedzielę i święta wychowankowie, wyrażający chęć uczestnictwa w nabożeństwie, wychodzą pod opieką jednego z wychowawców do kościoła. Wyjścia wychowanków na msze święte mają charakter dobrowolny. Taką zasadę potwierdzili również respondenci podczas rozmów indywidualnych. Analiza Statutu oraz Regulaminu wewnętrznego nie wykazała, by praktyki religijne w placówce miały charakter obowiązku, którego nieprzestrzeganie zagrożone jest konsekwencjami. Należy uznać, iż prawo do poszanowania praktyk religijnych jest w placówce realizowane prawidłowo.

4.6. Ochrona więzi rodzinnych

Zasady odwiedzin wychowanków zostały zawarte w Statucie oraz Regulaminie wewnętrznym. Zgodnie z § 32 Statutu do odwiedzin wychowanków mają prawo: rodzice, opiekunowie prawni, bliscy krewni o ustalonym stopniu pokrewieństwa. Dyrektor Ośrodka lub wychowawca mogą wyrazić zgodę na widzenie wychowanka z innymi osobami. Odwiedziny odbywają się z wyznaczonym do tego pomieszczeniu. Poza tym, Dyrektor Ośrodka lub wychowawca może udzielić zgody dorosłemu odwiedzającemu na krótkotrwałe zabranie wychowanka poza teren placówki. Fakt ten zostaje odpowiednio opisany w dokumentacji placówki. Natomiast po przeanalizowaniu tekstu Regulaminu wewnętrznego, pracownicy Biura RPO stwierdzili, iż konieczne jest przeredagowanie jednego zapisu dotyczącego odwiedzin przez kolegów i koleżanki („*odwiedziny kolegów i koleżanek są uzależnione od stopnia resocjalizacyjnego, na którym jest wychowanek oraz od decyzji wychowawcy grupy*”). Tymczasem jedyne powody w zakresie ograniczania lub zakazania kontaktów nieletniego z osobami **spoza placówki**, określone w art. 66 § 4 *ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich* (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 - dalej zwanej upn.), dotyczą wyłącznie przypadków, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa zakładu, placówki

bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego.

Wychowankowie mają możliwość korzystania z telefonów komórkowych. Uprawnienie to zostało dokładnie opisane w Regulaminie wewnętrznym. Podopieczni, którzy nie posiadają telefonów komórkowych mogą wykonać telefon na koszt placówki. Częstotliwość prowadzenia rozmów telefonicznych uzależniona jest od stopnia resocjalizacji, na którym znajduje się wychowanek. Zgodnie z zapisami w Regulaminie wewnętrznym wychowankowie znajdujący się na I stopniu resocjalizacyjnym mogą mieć kontakt telefoniczny tylko z rodzicami lub opiekunem prawnym, na II stopniu rozmowy do wychowanka mogą odbywać się bez ograniczeń, III stopień przewiduje możliwość wykonywania rozmów telefonicznych do domu 2 razy w miesiącu, zaś na IV stopieniu zezwala się na rozmowę telefoniczną raz w tygodniu. Zdaniem pracowników Biura RPO tak uregulowana kwestia wykonywania rozmów telefonicznych jest nieczytelna i nieprecyzyjna – trudno bowiem odczytać, czy uregulowania te dotyczą rozmów na koszt placówki, czy na koszt własny. Przedstawiciele Rzecznika uważają, iż wychowankowie bez względu na posiadany stopień resocjalizacji powinni mieć zagwarantowane prawo do kontaktu telefonicznego z rodziną. Z uwagi na ograniczenia finansowe Ośrodka, zrozumiałe jest wprowadzenie limitów czasowych na rozmowy wykonywane na koszt placówki. Niemniej jednak wprowadzenie takiego limitu winno być jednakowe dla wszystkich stopni resocjalizacji. Natomiast wykonywanie dodatkowych telefonów można potraktować jako jedną z nagród i zawrzeć ją w Statucie Ośrodka, a następnie, w zależności od stopnia resocjalizacji, dokonywać jej gradacji np. poprzez zwiększanie czasu rozmowy lub częstotliwości jej wykonywania. Wychowankowi nowoprzyjętemu należy stworzyć możliwość wykonania rozmowy telefonicznej niezwłocznie po przyjęciu do Ośrodka. Jest to trudny moment dla nieletniego, w którym świadomość posiadania bliskich i utrzymywania z nimi kontaktu jest niezwykle potrzebna i może wpłynąć korzystnie na jego dalsze funkcjonowanie.

Podczas rozmów indywidualnych respondenci wskazywali na następujące problemy związane z utrzymywaniem kontaktów z rodziną: przerywanie przez

wychowawców rozmów telefonicznych po kilku minutach, głośne zachowanie wychowawców podczas rozmów telefonicznych, zbyt krótkie rozmowy telefoniczne, brak możliwości samodzielnego wykonywania rozmów telefonicznych na koszt placówki. Niepokojącym dla pracowników Biura RPO jest jednak fakt, iż niektórzy rozmówcy stwierdzili, że korespondencja przez nich prowadzona, zarówno przychodząca, jak i wychodząca zawsze podlega kontroli. Jeżeli praktyka taka rzeczywiście ma miejsce to stoi ona w sprzeczności z art. 66 § 3 u.p.n. zgodnie z którym *„Korespondencja nieletniego umieszczonego w placówce, (...) z wyjątkiem korespondencji z organami państwowymi i samorządowymi, w szczególności z Rzecznikiem Praw Obywatelskich i z Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych w drodze ustawy przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka, może być kontrolowana przez dyrektora placówki bądź przez upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego, wyłącznie w przypadkach powzięcia uzasadnionego podejrzenia, iż zawiera ona treści godzące w porządek prawny, bezpieczeństwo zakładu, placówki lub schroniska, w zasady moralności publicznej bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub resocjalizacji nieletniego. W razie stwierdzenia takich treści korespondencji nie doręcza się, powiadamiając o tym nieletniego oraz sąd rodzinny wykonujący orzeczenie, podając powody tej decyzji. Nieletniego poucza się o prawie do złożenia zażalenia, o którym mowa w art. 38. Zatrzymaną korespondencję włącza się do akt osobowych nieletniego”*.

4.7. Prawo do rekreacji i wypoczynku

W ramach prowadzenia gier zespołowych oraz ćwiczeń fizycznych wychowankowie Ośrodka korzystają z sali gimnastycznej Zespołu Szkół Zawodowych lub miejskiej hali sportowej. W celu umożliwienia nieletnim dodatkowej aktywności fizycznej, w placówce utworzono siłownię, wyposażoną w podstawowy sprzęt do ćwiczeń. Zajęcia na świeżym powietrzu organizowane są na boisku, również należącym do Zespołu Szkół Zawodowych.

Z rozmów indywidualnych z nieletnimi wynika, iż możliwość przebywania na powietrzu jest często uzależniona od indywidualnej zgody wychowawców. Dlatego też zdarza się, że wychowankowie przez kilka dni nie wychodzą na zewnątrz budynku. W ocenie osób wizytujących wychowankom MOW należy zapewnić dostęp do codziennych zajęć na świeżym powietrzu, zgodnie z *Europejskimi Zasadami w sprawie Nieletnich Sprawców Przestępstw będących podmiotem sankcji lub środków* (5 listopada 2008 r.), według których nieletni pozbawieni wolności powinni mieć zapewnione regularne ćwiczenia przynajmniej dwie godziny w ciągu dnia, z czego jedna z nich winna odbyć się na świeżym powietrzu, o ile warunki pogodowe na to zezwalają (zasada 81).

4.8. Ochrona przed patologią

Z zachowania chłopców podczas rozmów można wnioskować, że w placówce istnieje tzw. drugie życie. Dwóch podopiecznych, w trakcie indywidualnych spotkań, przyznało, że nie czują się w placówce bezpiecznie. Opisał sytuację, z której wynika, że podczas pobytu w MOW doznali przykrości i przemocy ze strony kolegów, skradziono im rzeczy. Wskazywali na proceder polegający na tym, że starsi chłopcy uderzają młodszych w twarz, a następnie obserwują, czy pokrzywdzony „doniesie” wychowawcy o pobiciu. W obawie przed konsekwencjami, wychowankowie nie zgłaszają tych problemów wychowawcom. Niemniej jednak, wskazane jest przeprowadzenie dokładnego rozpoznania relacji w grupie lub przeprowadzenie anonimowej ankiety w zakresie bezpieczeństwa, której wyniki mogą okazać się pomocne w opracowaniu sposobów radzenia sobie z tym problemem.

MOW posiada opracowane w sposób czytelny i prawidłowy procedury określające zasady postępowania pracowników placówki w sytuacjach kryzysowych takich jak: samowolne oddalenie się wychowanka z placówki (szkoły), podejrzenie, że na terenie placówki (szkoły) przebywa wychowanek będący pod wpływem alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, podejrzenie posiadania przez wychowanka substancji przypominających narkotyki, ujawnienia agresji na terenie placówki.

W 2010 r. do dnia wizytacji odnotowano 20 wypadków nadzwyczajnych, wszystkie polegające na uciezkach. Podczas jednej z rozmów indywidualnych, pracownik Biura RPO powziął informację o próbie uciezki nieletniego w ostatnich dniach. Wychowanek wyskoczył przez okno sypialni i uciekł poza teren placówki. Zdarzenie to nie zostało zakwalifikowane jako wydarzenie nadzwyczajne. W dokumentacji określono je jako „nieszczęśliwy wypadek”. Dyrektor Ośrodka w rozmowie z przedstawicielami Rzecznika przyznał, iż nie posiadał informacji o tym wypadku. Dodatkowo, pracownik MOW postąpił w sposób niezgodny z procedurami, tzn. nie zawiadomił o ucieczce Policji i rodziców chłopca, a po powrocie nieletniego do Ośrodka nie skierował go do psychologa placówki w celu ustalenia odpowiednich działań (*Procedura postępowania w przypadku samowolnego oddalenia się wychowanka z placówki*).

4.9. Ochrona przed poniżającym traktowaniem i karaniem

Katalog kar i nagród zawarty został w Statucie Ośrodka. Po przeanalizowaniu tego dokumentu stwierdzono, iż konieczne jest uzupełnienie jego treści o punkt określający tryb składania skarg w przypadku naruszenia praw wychowanka oraz tryb odwoływania się od kary – zgodnie z wymogami zawartymi w § 8 Załącznika nr 3 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz. U. Nr 52, poz. 466).

Niezależnie od stosowanych nagród i środków dyscyplinarnych w placówce istnieje punktowy system oceniania wychowanków (zachowanie w szkole, warsztatach i internacie może zostać ocenione na poziomie 4 stopni resocjalizacji). Kryteria oceny nauki, pracy i zachowania zawarte są Regulaminie wewnętrznym placówki, gdzie w bardzo dokładny i czytelny sposób przedstawiony został wykaz negatywnych i pozytywnych zachowań, za które wychowanek może otrzymać niższy lub wyższy stopień resocjalizacji.

Większość wychowanków, z którymi rozmawiano, znało katalog nagród i środków dyscyplinarnych obowiązujących w Ośrodku. Nieletni uznali, iż najsurowszym środkiem dyscyplinarnym, który można wymierzyć w placówce jest

stosowanie odpowiedzialności zbiorowej, np. poprzez zamykanie na świetlicy, zakaz wyjść na miasto, zakaz korzystania z sali komputerowej, potracanie wszystkim kieszonkowego. Ponadto, chłopcy wskazywali na karę sprzątnia, która nie jest zawarta w Statucie Ośrodka.

Podopieczni, z którymi rozmawiali przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich, negatywnie ocenili pracę wychowawców, wskazując, że są oni obojętni i nie interesują się sprawami wychowanków. Ponadto, podczas rozmów z nieletnimi pracownicy Biura RPO odnotowali niepokojące sygnały wskazujące na niewłaściwe formy traktowania wychowanków przez kadrę. Czterech wychowanków zgłosiło, że jeden z pracowników bije ich w twarz, inny zaś uderza w klatkę piersiową, kark lub głowę (cyt. „karczycho”, „kokos”). Niektórzy rozmówcy wskazywali, że wychowawcy popychają, wyśmiewają się z wychowanków, krzyczą i często używają obraźliwych wobec nich sformułowań (cyt. „głupek”, „kretyn”, „czub”, „gówniarz”, „smarkacz”). Żaden z wychowanków nie chciał złożyć oficjalnej skargi pracownikowi Biura RPO. Z uwagi na fakt, iż osoby wizytujące nie miały możliwości zweryfikowania tych zarzutów, podczas podsumowania kończącego wizytację przekazano powyższe sygnały Dyrektorowi Ośrodka i wnioskowano o szczegółowe zbadanie przez niego tego problemu.

Wśród odpowiedzi na pytanie: „Co chciałbyś zmienić w placówce, gdybyś mógł?” podopieczni najczęściej udzielali następujących odpowiedzi: polepszyć wyżywienie i zwiększyć porcje posiłków (4 osoby), umożliwić dłuższe i częstsze rozmowy z rodzicami (3), zwiększyć liczbę zajęć na świetlicy (3), częściej wychodzić na dwór (1), sprawić, aby wychowawcy byli mniej obojętni (1), polepszyć relacje z kolegami (1).

5. Wnioski i zalecenia.

Na podstawie przeprowadzonych czynności pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzili, że - generalnie rzecz biorąc - w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Strzelnie prawa nieletnich są przestrzegane.

Pomieszczenia w budynku Ośrodka w większości są odnowione, utrzymane w czystości, zapewniają dobre warunki bytowe. W związku z odebranymi przez

przedstawicielei Rzecznika w trakcie rozmów z wychowankami Ośrodka sygnałami o używaniu przemocy fizycznej i werbalnej przez kadrę pedagogiczną, koniecznym jest zwrócenie baczniejszej uwagi na ich codzienną pracę, szczególnie w zakresie właściwego traktowania nieletnich.

Na podstawie dokonanego oglądu placówki oraz po przeanalizowaniu dokumentacji zebranej podczas wizytacji Ośrodka i wysłuchaniu wychowanków i pracowników placówki stwierdzono, że w celu poprawy stanu przestrzegania praw przysługujących nieletnim należy:

1. zweryfikować zarzuty wychowanków dotyczące stosowania przemocy fizycznej i werbalnej przez kadrę Ośrodka;
2. zapobiegać zjawisku podkultury wśród wychowanków (w szczególności przeciwdziałać stosowaniu przemocy fizycznej przez wychowanków o wysokiej pozycji socjometrycznej względem nieletnich „słabszych”);
3. wszelkie zgłoszenia podopiecznych o pogorszeniu stanu zdrowia traktować z powagą i zapewniać im niezbędną opiekę lekarską i stomatologiczną, również w zakresie profilaktyki;
4. starannie dokumentować i wyjaśniać wszystkie wydarzenia nadzwyczajne oraz w razie ich wystąpienie postępować zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie procedurami;
5. wzmocnić ofertę placówki o dodatkowe zajęcia terapeutyczne i koła zainteresowań;
6. zapewnić podopiecznym dostęp do codziennych zajęć na świeżym powietrzu;
7. zaprzestać stosowania odpowiedzialności zbiorowej i pozaregulaminowych środków dyscyplinarnych;
8. uregulować w sposób precyzyjny sposób wykonywania rozmów telefonicznych;
9. uzupełnić brakujące zasłony w kabinach prysznicowych;
10. dokonać zmian zapisów w Statucie MOW i Regulaminie wewnętrznym w zakresie wskazanym w niniejszej Informacji;
11. poprawić estetykę pokoi mieszkalnych i korytarzy;

12. wywiesić w gablotach ściennych adresy instytucji stojących na straży praw nieletnich, takich jak: Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich, Helsińska Fundacja Praw Człowieka oraz sąd rodzinny;
13. w miarę możliwości wykonać nowe ogrodzenie budynku;
14. zadbać o broszury i ulotki, z których wychowankowie mogliby czerpać podstawowe informacje na temat np. uzależnień, chorób, przemocy, itp.

W odpowiedzi na powyższe wnioski i zalecenia **Dyrektor Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Strzelnie** udzielił następujących wyjaśnień:

W celu zweryfikowania zarzutów dotyczących stosowania przemocy fizycznej i werbalnej przez kadre ośrodka, Dyrektor przeprowadził rozmowy z wychowawcami, którzy zaprzeczyli jakoby takie sytuacje miały miejsce. Jednakże podczas posiedzenia Rady Pedagogicznej wskazał pracownikom, iż nie należy zachowywać się wobec wychowanków w sposób niewłaściwy, niezgodny z obowiązującymi przepisami i zasadami. Przypomniał również o konieczności wzmoczonej opieki nad wychowankami, zwłaszcza psychologicznej.

Wzorem lat ubiegłych, podejmowane będą działania mające zapobiegać zjawisku podkultury. Kadra ośrodka będzie przeprowadzać rozmowy wychowawcze z podopiecznymi. Wychowankowie słabsi zostaną otoczeni specjalną opieką psychologiczną. Wobec osób próbujących podporządkować sobie innych bądź wymuszać od nich pieniądze czy przedmioty stosowane będą środki zawarte w Statucie i Regulaminie wewnętrznym. Zaś sytuacje takie będą szczegółowo omawiane podczas zebrań zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji wychowanka.

Dyrektor zapewnił, iż wszelkie zgłoszenia podopiecznych o pogorszeniu stanu zdrowia traktowane będą z powagą i zostanie im zapewniona niezbędna opieka lekarska i stomatologiczna, również w zakresie profilaktyki. Kadra pedagogiczna ośrodka została zobowiązana podczas obrad Rady Pedagogicznej do należytej dbałości o zdrowie wychowanków. Po zasięgnięciu informacji o problemach zdrowotnych wychowanka należy zarejestrować go do lekarza, a następnie udać się z nim do przychodni lub szpitala po zapewnieniu opieki pozostałym

wychowankom. Podjęte zostaną działania w celu przeprowadzenia badań profilaktycznych uzębienia. Dużym ułatwieniem będzie powstający gabinet stomatologiczny w SPZOZ Mogilno.

Ponadto, jak zapewnił Dyrektor, zdarzenia nadzwyczajne są opisywane w zeszycie przekazów, w dokumentacji wychowanka (notatki służbowe, dokumentacja medyczna) oraz zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Edukacji Narodowej informacja o wydarzeniach nadzwyczajnych jest przekazywana do Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy raz w miesiącu. W czasie Rady Pedagogicznej wskazano konieczność rzetelnego wyjaśniania wszystkich wydarzeń nadzwyczajnych. Jednocześnie przypomniano, że w przypadku wystąpienia takich wydarzeń należy postępować zgodnie z obowiązującymi procedurami.

Odnosnie zalecenia dotyczącego wzmocnienia oferty placówki o dodatkowe zajęcia terapeutyczne i koła zainteresowań, Dyrektor zapewnił, iż w bieżącym roku będą realizowane dodatkowe zajęcia EEG-biofeedback, koła zainteresowań, cykliczne imprezy sportowe, a także kolejne programy profilaktyczne dla wychowanków ośrodka.

Wychowawcy zostali również zobowiązani do: częstszych wyjść z nieletnimi na świeże powietrze, o ile warunki atmosferyczne na to pozwalają; stosowania tylko środków dyscyplinarnych przewidzianych w Statucie i Regulaminie wewnętrznym.

Odpowiadając na zalecenie w zakresie uregulowania w sposób precyzyjny sposobu wykonywania rozmów telefonicznych, Dyrektor nadesłał aneks do Regulaminu wewnętrznego, który wyraźnie określa, że wychowankowi przysługują dwie 3-minutowe rozmowy telefoniczne z rodziną na koszt ośrodka.

Ponadto: dokonano zmian w Statucie MOW i Regulaminie Wewnętrznym w zakresie wskazanym w niniejszej Informacji, uzupełniono zasłony w kabinach prysznicowych, zobowiązano wychowawców do podjęcia wspólnie z wychowankami działań zmierzających do poprawy estetyki pokoi i innych pomieszczeń (w miarę posiadanych środków dokonywane będą remonty pokoi), wywieszono informacje o adresach instytucji stojących na straży praw człowieka, po uzyskaniu odpowiednich środków wykonane zostanie również nowe ogrodzenie.

Zobowiązano także pedagoga ośrodka do zadbania o dostęp do odpowiednich ulotek, które zostaną umieszczone w widocznym dla podopiecznych miejscu. Do chwili obecnej pozyskano ulotki dotyczące przemocy i uzależnienia od alkoholu. Materiały o innej tematyce zostaną pozyskane w najbliższym czasie.